

MEESTERS VAN DE MAGIE

RUUD VERMEER

MEESTERS VAN DE MAGIE

EEN GESCHIEDENIS VAN
DE WESTERSE MAGIE

Noordboek

© 2025 Ruud Vermeer | uitgeverij Noordboek

Omslagontwerp: René van der Vooren

Binnenwerkverzorging: Elgraphic

Op de cover: J.W. Waterhouse, Magic Circle, 1886 (detail)

ISBN 978 94 6471 279 7

NUR 680|725

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van uitgeverij Noordboek, Hellingbaas 1, 8401 JH Gorredijk, Nederland – info@noordboek.nl.

De uitgeverij heeft ernaar gestreefd alle copyrights van de in deze uitgave opgenomen illustraties te achterhalen. Aan hen die desondanks menen alsnog rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met uitgeverij Noordboek.

Noordboek is onderdeel van

20 leafdesdichten en in liet fan wanhoop bv

www.noordboek.nl

INHOUD

Wat is magie?	11
Prehistorie en Oudheid	15
Goed en kwaad	21
Eén god of meer?	27
Simon en Apollonius van Tyana	31
Occulte kennis	35
Magie in de middeleeuwen	38
Christenen en magie	38
Soorten magie	42
Reizen	43
Heksen	45
Rituelen	47
Een paus als magiër	48
Gilles de Rais	51
Magie	55
Blauwbaard?	59
Magische handboeken	61
Wit of zwart	61
Rituelen	63
Salomo	67
Goetia	69
Verboden rites	72
Voorbereidingen	74
Ritueel	76
Om jezelf onzichtbaar te maken	78
En nu?	79
Renaissance	81
De hermetische geschriften	81
Kabbala	83

Engelenmagie	86
Verspreiding	87
Trithemius	89
Leven	89
Werk	92
Hulp van demonen?	94
Benvenuto Cellini	94
Torralba en Gauricus	95
Faust	98
Faust en de verhalen	101
Heinrich Cornelius Agrippa von Nettesheim	105
Leven	105
De Occulte Philosophia	111
Paracelsus	119
Geneeskunst en alchemie	122
John Dee	124
Magiër?	124
Jeugd en jonge jaren	126
Tegenslag	129
Elizabeth	132
Astronomie, astrologie en navigatie	136
Edward Kelley en de engelen	139
Op reis met de engelen	146
Vreemde experimenten	150
Scheiding der wegen	153
Manuscripten	156
Giordano Bruno	159
Leven	159
Oneindig	161
Magie?	164
En toen?	164
Tommaso Campanella	166
Het einde van Hermes	166
Rozenkruisers en vrijmetselaars	168
Heksen en heksenvervolgingen	173
De plaats van magie in het dagelijks leven in de zestiende en zeventiende eeuw	173

Twee soorten heksen?	175
De heks en de kerk	178
De vervolgingen georganiseerd	183
De Malleus Maleficarum	186
Verzet	188
De heksenjacht	189
Weyer, Scot, Spee en Bekker	192
Gifmoorden in Parijs	196
Voorspel	197
Het begin	197
La Voisin	199
Guibourg	202
Madame de Montespan	203
De reactie van de koning	205
Twee gevallen van magie in de achttiende eeuw	207
Achteruitgang van de magie	207
De knecht	208
In de wijngaard	210
De graaf van Saint-Germain	214
Een mysterieus man bezoekt Den Haag	214
Waarom Bentinck?	214
De bezoeker	217
1745	218
De opdracht mislukt	219
De heer van Ubbergen	224
Wie was die Saint-Germain nu eigenlijk?	226
Prins Rákóczi?	228
In diskrediet?	232
Er is leven na de dood?	234
Conclusie	236
Cagliostro	237
Inleiding	237
Jeugd	237
Seraphina	241
Vrijmetselaar	244
Oost-Europa	246
De affaire van het halssnoer	250

Opgejaagd	256
Gevangenschap	260
Legendevorming	263
Éliphas Lévi	266
Inleiding	266
Religie en socialisme	266
Ketterij?	270
Occultisme	275
Apollonius	276
Zijn boeken	281
Geschiedenis van de magie	285
Na de revolutie de duivel?	290
Restauratie	290
Eugène Vintras	291
Joseph-Antoine Boullan	293
De tegenstanders	295
Magische strijd	297
Jules Bois	299
Huysmans	303
Là-Bas	306
Na het ritueel	309
The Golden Dawn	311
Het ontstaan	311
Geheime Meesters	314
Samuel Liddell Mathers	315
Abramelin	317
Mathers en de moraal	320
De indeling van de orde	322
Strijd	327
Vervolg	331
Wat was nu waar?	336
Aleister Crowley	338
Inleiding	338
Jeugd	339
Golden Dawn	340
The Book of the Law	342
Reizen	346

The Equinox	346
Rituelen	350
Oorlog	354
De abdij	355
Omzwervingen	357
De laatste jaren	360
Crowleys invloed	362
Dion Fortune	364
Eerste occulte ervaringen	364
Psychologie en theosofie	367
The Society of the Inner Light	368
Psychic Self-Defense	370
Israel Regardie	373
Leerling van Crowley	373
Succes	376
In de Verenigde Staten	378
De deskundige	380
Austin Osman Spare	383
Opgevoed door een heks?	383
Kunst	384
Boeken	386
Magie	388
Afzondering	393
Kenneth Grant	396
Clanda, de waterheks	398
Slot	403
Literatuur	405

WAT IS MAGIE?

Simpel gezegd bood magie heel lang een verklaringsmodel voor in eerste instantie onbegrijpelijke gebeurtenissen om de mens heen. Tegenwoordig wenden we ons tot de wetenschap om de oorzaken en gevolgen van die onbegrijpelijke gebeurtenissen duidelijk te maken. Als we echter kijken naar de geschiedenis zien we niet alleen dat er lange periodes zijn geweest dat die wetenschap niet in staat was om overal een verklaring voor te geven, maar ook dat wetenschap totaal anders werd gedefinieerd. In een tijd dat onze kennis over het menselijk lichaam bijvoorbeeld niet groot was, namen vaak de toevlucht tot een geloof in wat wij nu magische handelingen zouden noemen. Een restant van dat soort denken zien we nu bij mensen die menen dat je kanker weg kunt denken door middel van geestkracht.

In veel hedendaagse geschriften over magie komen we die geestkracht tegen onder de noemer van een magische Wil (met hoofdletter) die we moeten ontwikkelen. In de twintigste eeuw zijn er verschillende scholen (lees: magische ordes) geweest die onderwezen hoe je die Wil kon ontwikkelen. Daarbij kon je dan kiezen uit twee paden: dat van de mystiek en dat van de magie. Het mystieke pad sloot aan op een meer oosterse manier van denken om via yoga onder andere verlicht te worden. De westerse manier was die van de magie. Maar wat is dan magie? Wat is dan het doel van magie?

Er zijn ruwweg twee soorten antwoorden mogelijk op deze vragen. We kunnen er van buiten naar kijken en het bestuderen als een zowel historisch als hedendaags fenomeen. Professor Elizabeth Butler geeft in haar studie *Ritual Magic* de volgende definitie: 'The fundamental aim of all magic is to impose the human will on nature, on man or on the supersensual world in order to master

them.' Een tweede antwoord, dat van binnenuit, komt uit *Magick in Theory and Practice* van Aleister Crowley: 'Magick is the Science and Art of Causing Change to occur in conformity with Will.'

Er is in de afgelopen eeuwen heel veel gepubliceerd over magie. Al sinds de vroege Oudheid worden er magische voorvallen en rituelen beschreven. Het gaat hierbij dan vaak om mythes en sagen, maar we vinden ook verslagen van voorspellende dromen en bezweringen tegen opdringerige boze geesten. Daarnaast vinden archeologen allerlei objecten, zoals grafgiften en amuletten, die erop lijken te duiden dat mensen er al in de prehistorie mee bezig waren.

De officiële geschiedenis besteedde er tot voor kort weinig serieuze aandacht aan. Als het al werd genoemd dan ging het in de meeste gevallen om de politieke gevolgen van vermeende magische handelingen. Of het ging om de periode waarin er heksenvervolgingen plaatsvonden en er door historici aandacht werd besteed aan de geschriften van de vervolgers, waarin zogenaamde rituelen werden beschreven.

Het ging in de politieke sfeer dan bijvoorbeeld om hoe de geschriften van Nostradamus invloed hadden op het handelen van Catherina de' Médici in de zestiende eeuw. Of we lazten over hoe de Engelse geheime dienst in de Tweede Wereldoorlog trachtte in te spelen op het veronderstelde geloof in occulte voorspellingen van vooraanstaande nazi's.

Waar ik in dit boek de nadruk op wil leggen is een mentaliteitsgeschiedenis. We leven nu in een tijd waarin het nadenken over geloof en ongeloof onder invloed van zowel wetenschap als maatschappelijke ontwikkelingen weer snel aan het veranderen is. Een ontwikkeling die doet denken aan die in de zeventiende eeuw, toen de wetenschap zich losmaakte van godsdienst en filosofie.

Het beoefenen van magie veronderstelt het geloof in het bestaan van een andere realiteit. Achter de wereld van onze gewone zintuigen gaat een werkelijkheid schuil, waarin niet alleen een ander soort wezens, zoals engelen en demonen, huist, maar ook de geesten van overledenen. Magiërs stellen dat die wezens ons ten dienste kunnen staan om gebeurtenissen in ons leven te beïnvloeden en elementen van onze wereld te veranderen. Om dat te bewerkstellingen moeten we ze aan- of oproepen.

Zoals we in het vervolg kunnen zien, worden deze mogelijke beïnvloeding en verandering vaak gebruikt voor nogal materiële doeleinden. Veel magiërs willen snel rijk worden, een mooie vrouw verleiden of hun hekel aan de medemens botvieren. In veel verhalen lijken ze nog het meest op het soort alchemisten dat op zoek was om goud te maken en die dan soms al experimenterend hun laboratorium zagen ontploffen.

Maar de meeste magiërs die hierna ter sprake komen, hadden met hun magie een ander doel. Wat zij wilden, was het verzamelen van informatie. Meer kennis van en over die 'andere wereld' moet ons, mensen, verder kunnen helpen met ons leven. Andere wezens beschikken over andere vormen van bewustzijn en hebben een ander soort kennis. Het is de toename van kennis die onze ervaring van de wereld kan veranderen. Het kan aanzetten tot een verandering van die wereld zelf. De studie van magie leerde je hoe je contact moest leggen met die andere wezens, van demonen tot engelen.

In verschillende hoofdstukken wordt beschreven hoe magiërs contact zochten met verschillende van die hogere wezens, zoals engelen dus, of Geheime Meesters. Deze meesters zouden de mensen kunnen leiden in hun ontwikkeling.

Tegelijk kan het niet anders dan dat we het hier ook hebben over het mislukken van die contacten. Het was het typische lot van John Dee. Enerzijds was hij een belangrijk exponent van de Elizabethaanse Renaissance, anderzijds joeg hij jarenlang achter de betekenis aan van de cryptische boodschappen die 'engelen' hem gaven.

Ook hebben we het over gebeurtenissen die magie in een kwaad daglicht stelden. Vermeend satanisme ten tijde van Lodewijk XIV, onvoorzichtige experimenten van mensen die magie wilden bedrijven en magiërs die een occulte strijd uitvochten en demonen op elkaar afstuurden.

Het leidt ons ook naar charlatans, zoals de graaf van Saint-Germain en Cagliostro, en naar de satanisten aan het einde van de negentiende eeuw in Frankrijk. Onvermijdelijk bijna komen we daarna uit op figuren als Aleister Crowley, Dion Fortune en Austin Osman Spare en de vraag hoezeer we hun verhalen over magische ervaringen serieus moeten nemen.

Ondanks de eerder al genoemde toegenomen kennis en wetenschap hebben veel mensen een behoefte aan een zingeving van 'buiten', voelt men intuïtief dat er meer is tussen hemel en aarde. Er is een keuze tussen de oosterse en westerse manier van omgaan hiermee. Wat hierna wordt beschreven gaat vooral in op die westerse manier. Het heeft allemaal te maken met de ideeëngeschiedenis van de mens, met de manier waarop mensen door de eeuwen heen uitdrukking hebben gegeven aan hun ideeën. Hoe zijn ze bewaard en hoe zijn ze door de tijd heen veranderd? Dit boek wil daar een bijdrage aan leveren.

Ruud Vermeer

PREHISTORIE EN OUDHEID

Waarschijnlijk is het idee van mensen dat ze hun wil kunnen opleggen aan hun naaste omgeving, aan de wereld om zich heen, zo oud als de spreektaal. Misschien is het zelfs al ouder. De afbeeldingen in de grotten van Frankrijk en Spanje, op rotsen in Afrika en Australië en de beelden die overal ter wereld worden gevonden in graven van de voorouders van de hedendaagse mens, waren wellicht allemaal pogingen om greep te krijgen op het leven en de dood. Misschien probeerde men de werkelijkheid, een wereld van leven en dood, te 'vangen'. Als men die werkelijkheid eenmaal gevangen had (in beeld en taal), kon men proberen die manipuleren. De tekenaar in de grotten wilde met zijn pijlen in de rug van de bizon misschien hetzelfde bereiken als de voodoomagiër met zijn spelden in de pop van het slachtoffer.

Volgens veel archeologen en antropologen lagen in deze prehistorische wereld magie en godsdienst in elkaars verlengde. De goden en godinnen openbaarden zich door gebeurtenissen die onverklaarbaar waren. Het bovennatuurlijke toonde zich in de zichtbare wereld aan de mens. Men had ontzag voor de natuurkrachten die zonder aanwijsbare oorzaak losbraken. De uitbarsting van een vulkaan en het beven van de aarde waren bewijzen van goddelijke krachten. Niet verwonderlijk om te denken dat er onder de grond, in de aarde, machtige krachten aan het werk waren. Planten en bomen groeiden spontaan en gaven voedsel. Uit de hemel viel regen en sneeuw. Overdag scheen de zon en 's nachts was er een andere lichte schijf aan de hemel. Hoelang duurde het voordat men er een ritme en regelmaat in ontdekte? Alles leek bezield met een onzichtbare macht.

In het noorden van Europa en Amerika waren het de zogenaamde sjamanen die daarmee contact maakten. Zij zouden zichzelf in